

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ISSN 2408-2457 ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑
“การจัดการวัฒนธรรมเชิงพระพุทธรศาสนาอย่างยั่งยืน”

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ISSN 2408-2457
ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๐ – มิถุนายน ๒๕๖๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา และสังคมศาสตร์
๒. เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์แก่สังคม
๓. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์
๔. เพื่อสร้างเครือข่ายและความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์	อธิการบดี
พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระราชเชมมาร, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี วิทยาเขตแพร่
พระราชปริยัติมุนี, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระครูโสภณพุทธศาสตร์, ผศ.ดร.	คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท, ผศ.ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการ

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, ดร.	พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร.
พระครูสิทธิชัยภักดิ์, ดร.	พระครูโฆษิตสังฆพิทักษ์
พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ	พระศรีศักดิ์ สัมโร
ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงค์	ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม
ดร.ดำเนิน หมายดี	

บรรณาธิการ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณโณ,ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายบริหาร นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายจัดการ พระศักดิ์ดา ฉันทโก,ดร.

นิติกร นายสุขุม กันกา

ปก ภาพ นายกริช อินเต็ม

จัดรูปเล่ม นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

งานสมาชิก ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม

พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี

พิสูจน์อักษร รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา

ผศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา

ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

จำนวนพิมพ์ ๒๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า ๘๐๘ หน้า

ดำเนินการจัดพิมพ์ สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑๑๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์-โทรสาร ๐๕๔-๖๔๖๒๗๓, ๖๔๖๕๘๕

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เมืองแพร่การพิมพ์

๓๖/๑ บ้านใหม่ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๔-๕๑๑๖๑๙

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ (Peer Review)

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

พระราชเชมมาร, ผศ. ดร.
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.
รศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผศ.ดร. วิโรจน์ อินทนนท์
ดร. พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์

รศ.บุหงา วชิรบรรจง
ผศ.ดร. อ้อมจิต แป้นศรี
รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู่
รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ผศ.ดร. สมชัย ศรีนอก
ดร.อรอนงค์ วูวงศ์

มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาวิชา สังคมศาสตร์

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ., ดร.
ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ดร.สายัณห์ อินนันใจ
รศ.ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ

ดร.จันทนา สุทธิจारी
ผศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก
ผศ.ดร.ทีฆา โยธาทักดิ์
ดร.สมบัติ กันบุตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ภาคพายัพ เชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

สารบัญ

หน้า

การศึกษาหลักอภินันทนาการกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยการครอบครองปรปักษ์	
ดร.สหชาติ ทันที่ และคณะ	๑
กระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย	
ดร.สุเทพ สารบรรณ	๑๐
ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : ประวัติศาสตร์ เส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรม ในสมัยลานนา- สุโขทัย	
ดร.สหทัย วิเศษ และคณะ	๒๔
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของป่ากับหลักพุทธธรรม ในทรรศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท	
ผศ.ดร.ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ และคณะ.....	๓๗
การใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพการรักษาสุขภาพด้วยวิธีการดอกเส้น ของชุมชนสุขสมบูรณ์ ตำบลสองชั้น อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์	
พระครูปริยัติปัญญาโสภณ และ คณะ.....	๔๕
รูปแบบการจัดการความรู้แหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด	
พระครูวาปีจันทคุณ, ดร.และคณะ	๕๖
กระบวนการสร้างจิตด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในสังคมไทย	
พระครูสิริรัตนานูวัตร,รศ.ดร.....	๖๔
นครแห่งศิลปะ : แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์พุทธศิลปกรรม ของวัดที่เป็นพระอารามหลวงจังหวัดเชียงราย	
พระครูวิมลศิลปกิจ.....	๗๒
พ่อล่าม-แม่ล่าม : การจัดการความขัดแย้งในครอบครัวในวัฒนธรรมผู้ไท	
พระมหาประทีป สุบุญโม	๘๑
มหาสติปัญญา ๔ : กรณีศึกษาจากวรรณกรรมปัจจุบันประเภทแนวคำสอน ครูบาอาจารย์	
นางสาวสร้อยญา โชติรัตน์	๘๘
การพัฒนาชุดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารในการท่องเที่ยวแก่ความอยู่ของเด็ก และเยาวชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย	
นายกำพล สุกันโท	๑๐๑
กระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ	
ดร.อรชร ไกรจักร	๑๐๘

ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมของนักการเมืองไทยตามหลักพุทธธรรม	
ดร.ศิริ สุภผล และคณะ.....	๑๑๕
การจัดการความรู้ด้วยทักษะภาษาอังกฤษในแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงราย	
นายอานันท์ ภาแก้ว.....	๑๒๗
การจัดการศึกษาขององค์กรพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ	
พระพรสวรรค์ ฐิติญาโณ, ดร. และคณะ.....	๑๓๖
สมถกัมมัฏฐานในฐานะเป็นบาทฐานของมโนมยิทธิ	
ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน และคณะ.....	๑๔๕
บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเอดส์	
นายสนั่น ประเสริฐ และคณะ.....	๑๕๖
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	
พระครูปลัดธรรมสรณ์ จตตมโล,ดร. และคณะ	๑๖๒
วิเคราะห์การตีความปฏิจกสมุปาบทตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ	
พระครูโพธิสีลคุณ เป้งไชโย และคณะ	๑๗๐
การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่	
ผศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ.....	๑๗๙
แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา	
รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีรพงศ์ และคณะ.....	๑๙๒
การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการแสดงผลของกรรม และการตกทอดกรรมสู่ทายาท	
รศ.สมบุญ บัญญัติ และคณะ	๒๐๘
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการเมืองการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของนิสิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	
นายภูพาน แก้วอัคฮาต	๒๑๗
ลักษณะการผสมผสานหลักการทางพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนไทยพวน ตำบลทุ่งไ้้ง จังหวัดแพร่	
นายเสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล และคณะ.....	๒๒๖
การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ภาคภาษาอังกฤษสำหรับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงราย	
พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร. และคณะ	๒๓๓
การศึกษาคำอุ้บ่าวสาวจังหวัดน่าน	
นายสมคิด นันตะ	๒๔๑

ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา	
พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ ๒๕๐	๒๕๐
รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชา การวิจัยในชั้นเรียน ของนิสิตมหาวิทยาลัย	
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	
ผศ.ชลธิชา จิรภัคพงศ์ ๒๕๘	๒๕๘
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะแบบสุขภาวะของชุมชนบ้านทุ่งศรี	
ตำบลทุ่งศรี อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่	
นายภูพาน แก้วอัคชาต ๒๖๘	๒๖๘
การพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์	
รายวิชาการบริหารธุรกิจขนาดย่อม ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	
วิทยาลัยอาชีวศึกษาแพร่	
นางเพียงแพน อุปทอง ๒๗๙	๒๗๙
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุไปสู่การเป็นครูภูมิปัญญา	
ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนวัดจอมสวรรค์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	
นายมนัส จันท์พวง และคณะ ๒๘๖	๒๘๖
การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	
ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	
นายมนัส จันท์พวง และคณะ ๒๙๖	๒๙๖
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบล	
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	
ดร.ภูมิพัฒน์ เสน่ห์พุด และคณะ..... ๓๐๖	๓๐๖
แนวทางในการเสริมสร้างวินัยในการใช้สื่อออนไลน์ของนักเรียนโรงเรียนวัดน้ำไหล	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตำบลสะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	
ด้วยกระบวนการไตรสิกขา	
นายนนทชัย ศิริโชติ ๓๑๓	๓๑๓
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของโรงพยาบาลพะเยาต่อการจ้างงานภายนอก	
พระเอกภพ พวงประดิษฐ์ ๓๒๒	๓๒๒
การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบล	
ในเขตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	
พระบุญญฤทธิ์ จันทโก (ฉลาดคิด) ๓๓๒	๓๓๒
ความเชื่อดั้งเดิมของชาวพุทธที่มีต่อต้นไม้	
พระครูสุวรรณสุนทร มหาปัญญา ๓๓๗	๓๓๗
ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น	
ขององค์การบริหารส่วนตำบลพยุห์ อำเภอพยุห์ จังหวัดศรีสะเกษ	
พระสุชาติ ปริปัญญา (มารศรี) ๓๔๕	๓๔๕

ศึกษาสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลจี้วलय อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร	
พระสุรพล ปิยธมฺโม (ขุนไชย)	๓๕๐
การให้บริการของพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร	
สาขาพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตามหลักสังคหัตถ์ ๔	
นายมนตรี กัลชาญพันธ์	๓๕๙
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศีลธรรมในมุมมองพุทธปรัชญา	
พระมหาขุนพล สมจิตโต.....	๓๖๖
การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน	
พระราชธรรมสารสุธี,ดร. และคณะ.....	๓๗๔
เดอะ เวลีว้า สรณังกร สังฆราชา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดตะมหาวิหาร	
ข้างทะเลสาบ เมืองแคนดี้ ประเทศศรีลังกา	
พระราชเชมากร,ผศ.ดร.	๓๘๓
หลักการช่วยเหลือมนุษยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน	
พระครูวรกิจสุนทร	๓๙๔
นักบริหารยุคใหม่กับประเทศไทย ๔.๐	
พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร. และคณะ	๔๐๐
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนากฎมีปัญญาท้องถิ่น	
พระครูวรดิษฐ์ธรรมาภรณ์	๔๐๙
สุนทรียภาพ : ความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธ	
พระมหาศิริพงษ์ ฐิตวิริโย และคณะ.....	๔๑๕
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน	
พระครูโพธิธรรมานูศาสน์	๔๒๖
พุทธธรรมกับการขัดเกลาทางสังคม	
พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ และคณะ.....	๔๓๒
อยู่อย่างไร ให้มีความสุข ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐	
ดร.ดำเนิน หมายดี และคณะ	๔๔๔
หลักธรรมนิเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐	
พระครูพิศาลโพธิธรรม	๔๕๓
การบริหารงานองค์กรยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ตามหลักพรหมวิหารธรรม	
ดร.ดำเนิน หมายดี และคณะ	๔๖๑
สติกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	
พระครูสารกิจประยุต,ดร.	๔๗๑
พัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	
นายเสถียร สระทองให้.....	๔๗๙
ปะกำช้าง : ความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มชาวไทยภูเขา ในจังหวัดสุรินทร์	
ดร.โยธธารา ศิริภาประภากร	๔๘๘

สมถะและวิปัสสนา : เครื่องมือสำหรับการสร้างความสุขในองค์กร	
ดร.สามารถ บุญรัตน์	๔๙๕
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดน่าน	
ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล.....	๕๐๗
บทบาทของผู้สูงอายุในการสร้างคุณประโยชน์และการพัฒนา	
นายไฉ่ ชีรัมย์ และคณะ	๕๒๐
สถานะการศึกษาภาษาบาลีในวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช	
พ.อ.ดร.เกื้อ ชัยภูมิ	๕๓๒
พระมัลลยเถระในฐานะต้นกำเนิดวรรณคดีพุทธศาสนาไทย	
พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร. และคณะ.....	๕๓๙
หลักอภินิหารปัจเจกชน ๕ ในฐานะเป็นพุทธวิธิดูแลสุขภาพแบบองค์รวม	
พระมหาธีระศักดิ์ พลปัญญา,ดร	๕๕๔
พัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการสวดอภิศรรมในงานศพ	
พระมหาปณิธาน สุเมโธ และคณะ	๕๗๑
การดูแลผู้สูงอายุด้วยหลักจิตตภาวนา	
พระมหานิพนธ์ มหาธมมรกขิโต และคณะ	๕๗๙
การเสริมสร้างความรักแบบยั่งยืนตามหลักพุทธจิตวิทยา	
นายทิพย์ ชันแก้ว และคณะ	๕๘๗
การจัดการความโกรธด้วยวิธีการทางพุทธจิตวิทยา	
นายธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์ และคณะ	๕๙๙
ค่านิยมทางวัฒนธรรมในยุคทศวรรษที่ ๒๑	
นายอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์ และคณะ.....	๖๑๖
แนวทางการพัฒนาประเทศกับความขัดแย้งในสังคม	
ผศ.ดร.ธงชัย สิงอุตม และคณะ	๖๒๕
วิเคราะห์ความแตกต่างของมิจฉาทิฎฐิกับสัมมาทิฎฐิที่ถูกต้อง	
ดร.เจริญ มณีจักร และคณะ	๖๓๖
หลักการพัฒนาตน	
นายรุ่งสุริยา หอมวัน	๖๔๕
จริยศาสตร์ : ความสันติในสังคม	
พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (ประมวน จนทาโก)	๖๕๒
เปรียบเทียบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศ	
นายประสงค์ หัสรินทร์	๖๕๙
พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า	
พระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรีณภีร์มย์ จุลทกาล)	๖๗๑

การพัฒนาจริยธรรมการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา	
พระครูสุจิตธรรมสุนทร (สมจิต เนียมหอม)	๖๘๘
การป้องกันยาเสพติดในพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงของวัยรุ่นและผลกระทบต่อด้านสุขภาพ	
พระครูสมุห์สมชัย นิสสโร (ประกอบพรชัย)	๗๐๑
รูปแบบการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดสุโขทัย	
พระครูปิยกิจบัณฑิต	๗๑๒
คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ทรงประสิทธิผลตามหลักศีล ๕	
พระสมุห์เอนก ปุณฺณวุฑฺโฒ (แก้วดวงดี)	๗๒๖
อิทธิบาท ๔ กับการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	
พระดำรงค์ ภาทมนฺนี	๗๔๓
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	
นายทนง ทศไกร	๗๕๕
ผู้บริหารสถานศึกษากับงานวิชาการในโรงเรียน	
นายนิพนธ์ ชาวเอี่ยม	๗๖๕
การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารที่เข้มแข็ง	
นายปลุกษา โปรเทียรณ์	๗๗๒
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายวิชาการในสถานศึกษา	
นางพรพรรณ โปรเทียรณ์	๗๗๖
การพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา	
พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร	๗๘๐
ภาคผนวก	๗๙๑

ความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา
BELIEFS AND BUDDHIST TEACHING APPEARED IN THE LANNA
SONGKRAN FESTIVAL TRADITION

พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์^{๑๖๐}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความประวัติความเป็นมาของปีใหม่สงกรานต์ ๒) เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา ๓) เพื่อศึกษาคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่น แล้วมาเสนอผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การนับวันขึ้นปีใหม่ของคนในอดีต อาศัยความเชื่อชาวยุโรปเกี่ยวกับดาราศาสตร์หรือการสังเกตจากการดูดวงดาว แล้วก็นึกเห็นเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ดาวไกล ดาวจรระเซ่ ดาวลูกไก่ ในบรรดาดาวเหล่านั้น มีอยู่กลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในแนวสมมุติว่า เป็นวิถีที่พระอาทิตย์โคจร หรือผ่านเข้าไป มีรูปโค้งเป็นวงกลมคล้ายรูปไข่จากเหนือจรดใต้ เรียกว่าจักรราศี จักรราศีแบ่งออกเป็น ๑๒ ส่วนเรียกว่า “๑๒ ราศี” แต่ละราศีก็มีชื่อตามรูปที่นึกเห็น เมื่อพระอาทิตย์แรกผ่านเข้าไปในจุดของหมู่ดาวใด ก็เรียกว่า “สงกรานต์เดือน” ที่มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ผ่าน” หรือ “เคลื่อนย้าย” การเคลื่อนย้ายของพระอาทิตย์จากราศีหนึ่งเข้าไปอีกราศีหนึ่ง แต่ในช่วงที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนย้ายสู่อุราศีเมษ ในเดือนเมษายน จะเรียกพิเศษว่า วันมหาสงกรานต์ เพราะถือว่าเป็นวันและเวลาที่ตั้งต้นปีใหม่ เมื่อเดือนเมษายน หรือวันสงกรานต์มาถึง ชาวล้านนาต่างก็มีความเชื่อในเรื่องของ วันสังขานต์ ล่อง ความเชื่อเกี่ยวกับการขนทรายเข้าวัด ความเชื่อเกี่ยวกับการรดน้ำดำหัว ความเชื่อเกี่ยวกับการส่งเคราะห์ และ ความเชื่อเกี่ยวกับการสืบชะตา (ซาตา) ความเชื่อเหล่านี้ ชาวล้านนาได้ยึดถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เมื่อได้ศึกษาและสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นแล้วพบว่า มีคตินิยมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแอบแฝงอยู่ เช่น หลักไตรลักษณ์ หลักสัทธา หลักบุญกิริยาวัตถุ หลักสังคหวัตถุ และหลักกตัญญูกตเวที คตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนาเหล่านี้ ล้วนมีจุดประสงค์ ที่สอนให้ชาวล้านนา ได้ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนตลอดจนถึงสังคม และให้ถูกต้องตามจารีตประเพณีวัฒนธรรมในสังคมล้านนา

คำสำคัญ : ความเชื่อ, คตินิยม, ประเพณีปีใหม่สงกรานต์, ล้านนา

Abstract

This research entitled ‘Beliefs and Buddhist Teaching appeared in the Lanna Songkran Festival tradition has three aims ๑) to study the history of the Lanna Songkran Festival tradition, ๒) to study beliefs appeared in the Lanna Songkran Festival tradition and ๓) to study Buddhist Teaching appeared in the Lanna Songkran Festival tradition. This study was a qualitative research by collecting data from

^{๑๖๐} อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

documentary appeared in Tipitaka scripture, text book concerning about this study and presented the data in from of descriptive writing.

The research findings were as the follows;

The counting the number of day of New year day of the people in pass time depended on the expertise about astronomy or observing from the star on the sky. When the people in the pass had seen these stars on the sky, they thought of the various pictures of those stars that one of these stars will be in the suppose level of the Sun way or pass into. This thing had symbol of curve that same the egg from the North to South by calling solar system. These solar systems have ๑๒ parts by calling ๑๒ dignities that each dignity had one group of the star. When the first of Sun passed in the point of some group, it was called the month of Songkran. Songkran means passing or move in because the period of the time from the Sun rise to the dignity until it had passed already and it come to the dignity again. It was one month and when it had passed around the dignity until finished ๑๒ dignities. It means one year that hold our world for establishing the universal. It was not hold the Sun for establishing the universal.

In term of the beliefs appeared in the Lanna Songkran Festival tradition consists of five aspects namely; ๑) the belief in the pass of age, ๒) the belief about the carrying sand come to the temple, ๓) the belief in putting the holly water to the senior, ๔) the belief about the exorcising the unfavourable things from their life and ๕) the belief about making the long life.

The Buddhist Teaching appeared in the Lanna Songkran Festival tradition were four aspects namely; ๑) Tilakkhana, ๒) Saddha, ๓) Puññakiriya-vatthu, ๔) Sangahavatthu, and ๕) Kataññukatavedi, These Buddhist Teachings aimed to teach Lanna people to become the good member of families, communities and social according to tradition and culture in Lanna society.

Keyword: BELIEFS, BUDDHIST TEACHING, SONGKRAN FESTIVAL, LANNA.

บทนำ

ประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของสังคมไทยมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และการให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน ที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีซึ่งเต็มไปด้วยบรรยากาศของความอบอุ่นสนุกสนาน และแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ในขณะที่เดียวกันก็ถือว่าการส่งท้ายปีเก่า และเป็นการต้อนรับปีใหม่ ที่ชาวล้านนาได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ล้านนาไทยเป็นอาณาจักรหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านศิลปะและวัฒนธรรม ได้สั่งสมสืบทอดกันมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเจริญรุ่งเรืองส่วนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์ชาวล้านนาได้สร้างสรรค์และบันทึกเอาไว้ แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา ดังปรากฏหลักฐานในตำนานหรือพงศาวดารต่าง ๆ และจะเห็นได้จากโบราณสถานตามวัดวาอารามที่

ปรากฏในเมืองสำคัญของล้านนา ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการเมือง การปกครองและวิถีชีวิตของคนล้านนา การนับถือศาสนาของชาวล้านนา มีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์ อันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ แล้วมารับเอาพระพุทธศาสนาต่างกรรมต่างวาระ จึงเกิดการผสมผสาน จนแนบแน่น การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาจึงผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือเชื่อเรื่องภูแห่งกรรม อาณิสสผลบุญอันเป็นเรื่องของศาสนาพุทธโดยตรง และเชื่อในไสยศาสตร์ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามคตินิยมของพวกพราหมณ์^{๑๖๑} จนทำให้ดินแดนล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองมา ยาวนานถึง ๑,๒๐๐ ปี ประชาชนในแถบนี้จึงมีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่เก่าแก่ที่เป็นของตนเอง นอกจากนี้ สังคมล้านนายังมีการยอมรับเคารพนับถือลัทธิดั้งเดิมที่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งลึกลับ เช่น ผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ และศาสนาพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนนี้ ก็ได้ ยอมรับนับถือนำเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่ อีกรุ่นการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนามีการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างสนิทชนิดแยกกันไม่ออก ระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์^{๑๖๒}

อนึ่ง ที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในล้านนา ก็คือได้มีการประชุมทำสังคายนา พระไตรปิฎกขึ้น การทำสังคายนาในครั้งนี้ถ้านับตั้งแต่ครั้งพุทธกาลแล้วก็ถือได้ว่าเป็นครั้งที่ ๘ ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจติยเจ็ดยอด) ในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๒๐ ในครั้งนั้นได้มีการอาราธนาพระมหาเถระผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกจำนวนหลายรูป โดยมีพระธัมมทินมหาเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ได้รับพระบรมราชาูปถัมภ์จากพระเจ้าติโลกราชใช้เวลาทำสังคายนา ๑ ปี จึงสำเร็จ^{๑๖๓} การทำสังคายนาในครั้งนี้นับว่า สำคัญมากในพระพุทธศาสนาของล้านนา ที่ทำให้พระสงฆ์ในล้านนาได้นำเอาหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นมาแปลเป็นภาษาล้านนา เพื่อให้ชาวล้านนาได้ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์หรือวรรณกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ในล้านนาได้รจนาขึ้น ทั้งที่เป็นภาษาล้านนาและภาษาไทย เช่น พระสิริมังคลาจารย์ แต่งคัมภีร์เรื่อง มังคลัตถทีปนี จักวาฬทีปนี เวสสันดรทีปนี สังขยาปกาสะกฏีกา และพระโพธิรังสี แต่งคัมภีร์เรื่อง จามเทวีวงศ์ สิหิงคินิทาน พระรัตนปัญญาเถระ เป็นผู้แต่งคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ พระนนทอาจารย์ เป็นผู้แต่ง คัมภีร์สารัตถทีปนี นอกจากนี้ ยังมีบทสวดมนต์ชนิดต่าง ๆ อีกหลายบท

^{๑๖๑} เอมอร ชิตตโสภณ, ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ, (เชียงใหม่: ธนบรรณาการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

^{๑๖๒} มณี พยอมยงค์, “ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย” เล่มที่ ๒, (เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๒-๔.

^{๑๖๓} แสง จันทร์งาม, ศาสนาในล้านนาไทย, พุทธศาสนาในล้านนาไทย, (เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๗๕-๗๘.

เช่น บทสวดพาหุง ซึ่งเรียกว่า บทถวายพรพระ พระชาวล้านนาเป็นผู้นำมาสวด บางเรื่องแปลเป็นภาษาต่าง ๆ เช่น เป็นภาษาไทยบ้าง ลังกาบ้าง ภาษาอังกฤษบ้าง^{๑๖๔} เป็นต้น

วรรณกรรม หรือประเพณีต่างๆ ที่ปรากฏในท้องถิ่นล้านนา ล้วนเกิดมาจากแรง ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา แล้วร่วมกันสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปแบบเชิงประจักษ์และสามารถเข้าถึงจารีตประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่ปรากฏในสังคมล้านนาดังกล่าว เช่นประเพณีปีใหม่ สงกรานต์ล้านนา ที่ชาวล้านนาได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเพณีดังกล่าว ถ้าดูเผินๆ ไม่คิดอะไรก็จะเป็นเพียงแค่การสาดน้ำกันระหว่างคนหนุ่มสาว แต่เมื่อได้ศึกษาหยังลึกลงไปอย่างจริงจังแล้ว ปรากฏว่าประเพณีดังกล่าว มีความเชื่อและคติธรรมทางพระพุทธศาสนานานัปการแฝงอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความกตัญญูกตเวที หรือความสมัครสมานสามัคคี เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้มองเห็นถึงความสำคัญของประเพณีและความเชื่อคติธรรม จึงได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเชื่อและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา เพื่อวิเคราะห์ความเป็นมา ความเชื่อคติธรรมประเพณีปีใหม่สงกรานต์ที่มีต่อสังคมล้านนา และนำผลที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ชุมชนสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของประเพณีปีใหม่สงกรานต์
๒. เพื่อศึกษาความเชื่อคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา
๓. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อคติธรรมที่มีต่อสังคมล้านนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดรูปแบบของการวิจัยออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสาร และแบบสัมภาษณ์เจาะจงตามกรอบเนื้อหา ๓ ด้าน

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงคุณค่าของประเพณีดังกล่าวที่มีต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมล้านนา แล้วนำผลของการศึกษามาบูรณาการให้เข้ากับการเรียนการสอนในรายสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คือ รายวิชาพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย และพระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

ขอบเขตด้านประชากรในการวิจัย ได้แก่

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ประชากรที่จะให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย พระสังฆาธิการ ๗ รูป/ ผู้ทรงคุณวุฒิทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔ คน ซึ่งกำหนดกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง

^{๑๖๔} กรมการศาสนา, ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๔๗.

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีต่อความเชื่อและคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา ใน ๓ ด้าน คือ ด้านประวัติและความเป็นมา ด้านความเชื่อ ด้านคตินิยมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา
๓. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอแนะจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๑๑ รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

๑. ประวัติและความเป็นมาประเพณีปีใหม่สงกรานต์

ผลจากการวิจัย พบว่า คำว่า สงกรานต์ มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า "ผ่าน" หรือ "เคลื่อนย้าย" เช่น การเคลื่อนย้ายของพระอาทิตย์จากราศีหนึ่งเข้าไปอีกราศีหนึ่ง แต่ในช่วงที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนย้ายสู่ราศีเมษ ในเดือนเมษายน จะเรียกว่า วันมหาสงกรานต์ เพราะถือว่าเป็นวันและเวลาที่ตั้งต้นปีใหม่ ชาวล้านนาเรียกว่า “ปเวณีปีใหม่ หรือปเวณีปีใหม่” ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า “ประเพณีปีใหม่สงกรานต์” ในช่วงเทศกาลนี้ซึ่งกินเวลา ๔ วัน ประชาชนจะหยุดงานทั้งสิ้นเพื่อเฉลิมฉลองวาระนี้ ทั้งในแง่ศาสนาและพิธีกรรมโดยตลอด เทศกาลสงกรานต์ตามปฏิทินโหราศาสตร์ของชาวล้านนานั้น จะถือเอาวันที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ เป็นวัน สังกรานต์ล่องหรือวันมหาสงกรานต์ ซึ่งจะไม่ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน วันที่ ๑๔ เรียกว่า “วันเนา” หรือ “วันเนา” หรือ “วันเสีย” วันที่ ๑๕ เรียกว่า “วันเถลิงศก” แปลว่า “วันขึ้นปีใหม่” ทางเมืองเหนือเรียกว่า “วันพญาวัน” แปลว่า “วันต้น” หรือ “เจ้าแห่งวัน” วันที่ ๑๖ เรียกว่า “วันปากปี” จัดว่าเป็นวันในลำดับที่สี่ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ในวันนี้มีพิธีทั้งบ้านและพิธีแพงบ้าน ใจบ้าน ส่งเคราะห์บ้าน และมีพิธี ที่วัดตอนเช้าด้วย เรียกว่าวันส่งเคราะห์ วันบูชาเคราะห์ บูชาข้าวลดเคราะห์ เป็นที่มาของความเชื่อในประเพณีสงกรานต์ล้านนา

๒. ความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา

ผลการวิจัยพบว่า ชาวล้านนามีความเชื่อว่า “วันสังกรานต์ล่อง” หรือคำว่าสังกรานต์ล่องในตอนเช้ามีดของวันนี้ “ปุ-ย่าสังกรานต์” จะนุ่งห่มเสื้อผ้าสีแดง สุกปลั่งเส้น สยายผม ล่องแพไปตามลำน้ำ ปุ-ย่าสังกรานต์นี้ จะนำเอาสิ่งที่เป็นอัมงคลติดตัวมาด้วย ชาวบ้านจึงพากันจุดประทัด (จุดสะเป็ก) เพื่อขับไล่ ปุ-ย่าสังกรานต์ เป็นความเชื่อที่ว่า ปุ-ย่า สังกรานต์เป็นเทพเจ้าแห่งกาลเวลา และเป็นผู้เอาสิ่งชั่วร้ายไปจากมนุษย์ ชาวบ้านจึงนิยมทำความสะอาดตัวเอง และบ้านเรือนให้สะอาดในวันนั้น อนึ่งคำว่าวันสังกรานต์ล่อง ยังมีประเด็นที่สำคัญอีก เช่น เป็นการเคลื่อนย้ายจักรราศีมีนไปสู่ราศีเมษ เรียกว่าสังกัณฑ์ ในภาษาบาลี และสังกรานต์ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความ เป็นไปของความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร อตภาพร่างกายของคนและสัตว์ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะธรรมคือตกอยู่ในความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา การล่องไปของสังขาร

ความเชื่อเกี่ยวกับการขนทรายเข้าวัดสร้างเจดีย์

ตามตำนานเมืองหริภุญชัยและคัมภีร์ล้านนา จากการที่ได้ศึกษาแล้วพบว่าสาเหตุที่ขนทรายเข้าวัดก็คือ วัดมีการก่อสร้างถาวรวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหาร พระสงฆ์จึงขอแรงชาวบ้านที่ยังหนุ่มและสาวช่วยกันขนทรายเข้ามากองไว้ในคราวเทศกาลสงกรานต์ วัดที่มีทรายมากช่วยป้องกันไม่ให้หญ้าขึ้น วัดทุกวัดของล้านนาในอดีตจึงนิยมนำทรายเข้าวัดเพื่อป้องกันหญ้าขึ้น นอกจากนี้ชาวล้านนามีความเชื่อว่า การขนทรายเข้าวัดและก่อเจดีย์ทราย จะได้รับอานิสงส์มาก คือ จะไม่ตก

นรกถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะไปพร้อมไปด้วยศกาศบรรดาศักดิ์ มีบริวารและเกียรติยศชื่อเสียง หากตายก็จะได้ขึ้นสวรรค์ พรุ่งพร้อมด้วยสมบัติและมีนางฟ้าเป็นบริวาร ดังนั้นการก่อพระเจดีย์ทราย ถือว่าเป็นอุทเทสิกเจดีย์ (พระเจดีย์ที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องเตือนใจให้น้อมรำลึกถึงพระพุทธรูป เช่นเดียวกับพระพุทธรูป) ด้วยเหตุนี้จึงถือเป็นคตินิยมทำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อเกี่ยวกับการสืบทอด (ซาตา)

การสืบทอด (ซาตา) ของชาวล้านนาได้รับอิทธิพลมาจากธรรมบท เรื่อง อายุวัฒนกุมมาร ที่กล่าวถึงเด็กใกล้ตายภายใน ๗ วัน ตามคำพยากรณ์ของโหราศาสตร์ แต่สุดท้าย พระพุทธรูปองค์ทรง บอกรหัสโลบายแก่ให้ เด็กจึงรอดตาย และยังคงเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน ในสังคมล้านนาปัจจุบันการสืบทอด (ซาตา) เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ไม่เพียงแต่ มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีมีการนำไปประยุกต์ใช้สืบทอดให้กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมด้วย เช่น พิธีกรรมสืบทอดแม่น้ำ พิธีกรรมสืบทอดป่าไม้ และพิธีกรรมสืบทอดแก่ บ้านเมือง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ความเป็นอยู่ของมวลสรรพสิ่ง และการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้ยืนยาวอยู่คู่กับโลกสืบต่อไปตราบนานเท่านาน ชาวล้านนามีความเชื่อว่าการ สืบทอด เป็นการสืบอายุ ซึ่งคนโบราณถือว่าในรอบ ๗ วัน จะมีวันที่เป็นมรณะของคนและสัตว์อยู่ หนึ่งวัน ถ้าได้ทำพิธีสืบทอดไว้ก่อน จะเป็นการป้องกันมิให้ตกอยู่ในอันตรายใดๆ ได้ จึงนิยมให้ทำพิธี สืบทอด

ความเชื่อเกี่ยวกับการส่งเคราะห์

ความเชื่อของชาวล้านนาที่มีต่อการสะเดาะเคราะห์ ก็คือ เป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็น อัปมงคลให้หลุดออก ทำให้สิ้นไป ทำให้ตกไปหรือเบาบางลงจากชีวิต เพราะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเมื่อ เกิดมาเกิดดาวประจำตัว เช่น วันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ เสาร์ พฤหัสบดี ราหู ศุกร์ เกตุ รวมเรียกว่า ดาวพระเคราะห์ทั้ง ๙ หรือดาวนพเคราะห์ ถือว่าเป็นดาวที่ยึดโชคของเรา และจะบันดาร์ให้เรา ประสบพบกับเคราะห์ดี และเคราะห์ร้ายตามโอกาส ดังนั้นเมื่อบุคคลใดถูกทำนายทายทักมาหรือไม่มี ความสุขในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพ จึงนิยมทำการสะเดาะเคราะห์ด้วยการ ปลดปล่อยสัตว์ หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสะเดาะนพเคราะห์ทั้ง ๙ โดยจัดทำสะตวงกบกล้วยดิบขึ้น ๙ สะตวง เป็นรูป ๔ เหลี่ยม กว้าง - ยาว เท่าศอกของผู้บูชา แล้วนำ เสื้อผ้า (เครื่องนุ่งห่ม) เจ้าของพิธี มารองใต้สะตวงกลาง แล้วโยงด้ายสายสิญจน์จากพระพุทธรูปมาล้อมรอบสะตวงทั้งหมด โดยเวียน ขวา ๓ รอบ เจ้าภาพถือเงื่อนด้ายไว้ และอีกเงื่อนหนึ่งพระสงฆ์ถือ เพื่อสวดสะเดาะนพเคราะห์ เพื่อให้ เกิดเป็นสิริมงคลและได้รับความสุขความเจริญต่อไป

๓. คติธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมที่ชาวล้านนาได้ยึดถือและเป็นแบบอย่างพื้นฐาน ในการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับวันปีใหม่สงกรานต์ล้านนานั้น ล้วนแต่มีคติธรรมหรือหลักธรรมคำสั่ง สอนพระพุทธศาสนาแฝงอยู่ เช่น สัทธา บุญกิริยาวัตถุ สังคหวัตถุ และกตัญญูกตเวที

สัทธา คือความเชื่อ ความเชื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ก้าวไปสู่ความเจริญงอกงาม ตามหลักสัมมาปฏิบัติ คือปฏิบัติชอบด้วยสุจริตกรรมทั้ง ๓ กล่าวคือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโน สุจริต คือ คิดดี พูดดี และทำดี ซึ่งความเชื่อและสุจริตกรรมทั้ง ๓ สอดคล้องกับความเชื่อของชาวล้านนาที่มีต่อวันสงกรานต์ (สงกรานต์ล่อง) ที่ถือว่าในวันนี้คนในครอบครัวต้องงดเว้นจากการพูดคำ

หยาบ คิดไม่ดี และชำระร่างกายและที่อยู่อาศัยให้สะอาด นอกจากนี้ยังสอนให้เชื่อว่าทุกชีวิตเป็นไปตามกฎแห่งกรรม เป็นการกระทำที่เกิดจากเหตุ ซึ่งเราสามารถควบคุมและพัฒนาชีวิตของตนเองด้วยการทำบุญให้ทาน

บุญกิริยาวัตถุ คือ การทำความดีด้วยกิริยาต่างๆ ที่ส่งเสริมให้การประพฤติพรหมจรรย์และให้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนและคนอื่น ด้วยการให้บริจาคทาน ในการทำบุญให้ทานแก่พระภิกษุสามเณร หรือญาติผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ใจ โดยแบ่งตามกาลเวลาได้ ๓ กาล คือ ปุพเพเจตนา เจตนาที่เกิดขึ้นก่อน คือเมื่อนึกจะให้ทาน ก็แสวงหาตระเตรียมสิ่งที่จะให้นั้นให้พร้อม มุญจเจตนา เจตนาที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังให้ และอประเจตนา เจตนาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ให้ทานเสร็จแล้ว แล้วเกิดความปิติยินดีในการให้ทานนั้น และเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ทั้งวัตถุที่บริสุทธิ์ เจตนาที่บริสุทธิ์และผู้รับด้วยบริสุทธิ์ ให้การทำบุญให้ทานที่ประกอบไปด้วยองค์ ๓ ประการนี้ การให้ทานเป็นการชำระจิตของผู้ให้ เพื่อกำจัดความตระหนี่ ดังนั้นทานจึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ พร้อมกับการรักษาศีล หรือการประพฤติ กาย วาจาให้เป็นปกติวิสัย ศีลเปรียบเสมือนเครื่องมือในการโน้มน้าวจิตใจผู้ทำบุญให้บริสุทธิ์ หากผู้ทำบุญมีจิตที่ไม่บริสุทธิ์ อานิสงส์ย่อมไม่เกิด ศีลเป็นสิกขาบทเบื้องต้นที่มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมถึงการแสดงออกทางกาย วาจา เพื่อไม่ให้เบียดเบียนตนเองและทำลายผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน โดยยึดหลักของความรักความเมตตาต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมกับพัฒนาจิตใจให้สะอาดยิ่งขึ้น อันจะเอื้อให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจที่ต้งามยิ่งๆ ขึ้นไป และบรรลุจุดมุ่งหมายของชีวิต เพราะฉะนั้น พึงชำระจิตให้บริสุทธิ์ด้วยการภาวนา

สังคหวัตถุ เป็นหลักการสงเคราะห์กันด้วยการให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน โดยยึดเอาประโยชน์ที่คนอื่นจะได้รับ เมื่อจัดกลุ่มลักษณะของทานแล้ว ในทางพระพุทธศาสนาได้จัดลักษณะการให้ทานออกเป็น ๓ ประการดังนี้ คือ ๑) อามิสทาน ได้แก่ สิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ อันประกอบไปด้วย ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอาหาร หรือแม้แต่การให้ทานด้วยวัตถุที่เป็น ยานพาหนะ ดอกไม้ธูปเทียน เครื่องของหอม เครื่องอุปโภคบริโภค เพราะฉะนั้น การให้ด้วยวัตถุสิ่งของ จึงมุ่งประโยชน์แก่ผู้รับดังนี้ คือ ให้โดยการอนุเคราะห์ เช่น การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล โดยโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้การอดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยกรุณา ให้โดยหวังเพื่อเป็นการสมัคสมานสามัคคี ด้วยการสงเคราะห์เกื้อกูลกันกันในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ให้เพื่อเป็นการตอบแทนคุณ บรรพบุรุษหรือบุคคลที่ตนเคารพ ผู้ที่มีอุปการคุณกับเรา ๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมะเป็นทาน การให้คำแนะนำสั่งสอนสิ่งที่ดีมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เป็นเหตุให้มีความสุข รวมถึงการอธิบายให้รู้ และเข้าใจในเรื่องบุญบาป คุณโทษ ให้ละสิ่งที่เป็นอกุศล ดำรงตนอยู่ในทางกุศล ซึ่งจะนำพาตนให้สะอาดบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสอาสวะทั้งปวงได้ ๓) อภัยทาน คือ การให้ความปลอดภัย ในการดำเนินชีวิตโดยไม่ให้มีภัยโทษ โกรธเคืองผู้อื่น ทั้งยังมีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยความเป็นมิตร การให้อภัยเป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุน เป็นการให้ที่ง่าย แต่ปฏิบัติได้ยาก เพราะมีกิเลสอยู่ในใจ ต้องอาศัยศึกษาธรรม และนำมาประพฤติปฏิบัติบ่อย ๆ จนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นคุณประโยชน์ของการให้อภัย ใครที่สามารถสละภัย คือโทษ ออกจากใจได้ มีจิตใจสงบ สะอาด จิตจะประกอบไปด้วยเมตตา เมื่อทำไปแล้วถึงระดับหนึ่ง จัดว่าเป็นการภาวนา ที่เรียกว่า เมตตาภาวนาซึ่งมีอานิสงส์สูงยิ่ง

ปิยวาจา การกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจ เกิดความสมัครสมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เมื่อมีวาทลักษณะดังกล่าวแล้วย่อมเป็นที่ชื่นใจ เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ฟังหรือคู่สนทนา เพราะการพูดก็ถือว่าเป็นการสร้างประโยชน์ให้เกิดความสามัคคีขึ้นได้ในสังคม และยังสามารถที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งมวลไว้ได้ด้วยการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือเรียกว่า อัตถจริยา คือช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยแรงกายแรงใจ ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม อนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกับชุมชนและสังคมนั้นๆ ได้ ด้วยการเอาตัวเข้าสามาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ และร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน เรียกว่า สมานัตตตา

หลักกตัญญูกตเวทิตี คือ ความรู้และยอมรับในบุญคุณของผู้อื่น ที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญู การพยายามตอบแทนบุญคุณนั้นๆ เรียกว่ากตเวทิตาที่ รวมความว่ากตัญญูกตเวทิตา หมายถึง คนดีรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ เป็นหลักธรรมปกครองโลกให้เป็นอยู่ได้ ซึ่งในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุคคลที่ทำได้ยากอยู่ ๒ ประเภทด้วยกัน นั่นก็คือ บุพพการี คือบุคคลผู้รู้หน้าที่ของตนที่จะต้องอบรมสั่งสอนให้บุคคลอื่นได้รู้จักผิดถูกชั่วดี และแนะนำให้ประพฤติตนไปในทางที่ถูกต้อง โดยไม่ได้มุ่งหวังสิ่งใดเป็นการตอบแทน ส่วนกตัญญูกตเวทิตานั้น ก็คือบุคคลที่รู้จักบุญคุณของท่านเหล่านั้น ที่ให้ทั้งความรักความอบอุ่น ให้ทั้งการอบรมสั่งสอน จนเราสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เมื่อสำนึกในคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นแล้ว ก็หาโอกาสทำความดีตอบแทนท่านตามสมควรแก่เวลา ด้วยการอุปการะท่านให้มีความสุขทั้งกาย และใจและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเช่นเดียวกับเรา

เอกสารอ้างอิง

เอมอร ชิตตโสภณ, *ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ*, เชียงใหม่:

ธนบรรณาการพิมพ์, ๒๕๓๓.

มณี พยอมยงค์, *“ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย”* เล่มที่ ๒, เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

แสง จันทร์งาม, *ศาสนาในล้านนาไทย, พุทธศาสนาในล้านนาไทย*, เชียงใหม่: ทัพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๓.

กรมการศาสนา, *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี*, กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.